

Enkele uittreksels over kermis uit de 20-delige uitgave LIMBURG, 1000 jaar Limburgers en hun rijke verleden:

12

LIMBURG

1000 jaar Limburgers
en hun vertier

WAAR IS DE TIJD

WAANDERS/DIOGENES I.S.M. HEEMKUNDE LIMBURG EN
DE FEDERATIE VAN GESCHIED- EN OUDHEIDKUNDIGE KRINGEN VAN LIMBURG

Betekenis van de gebruikte afkortingen:

- KLGOOG: Verzamelingen van het Koninklijk Limburgs
Geschied- en Oudheidkundig Genootschap,
Tongeren
MKL : Museum Kempenland Lommel
Pc : Particuliere collectie
-

Colofon

'Waar is de tijd – 1000 Jaar Limburg' verscheen onder redactie van Raymond Driessen, Ferdi Geerts, Bruno Indekeu, Siebrand Krul, Veerle Leysen, Jean Maenen, René Raets, Luc Van de Sijpe en Stijn Verbeeck. 'Waar is de tijd – 1000 Jaar Limburg' is een uitgave van Waanders Uitgevers, in samenwerking met Heemkunde Limburg en de Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg.

- Fotografie : Hans Westerink
Vormgeving: Roelof Koebrugge bNO
Druk : Waanders Drukkers, Zwolle
ISBN : 90 400 1130 3 (afl. 20)
90 400 1129 x (complete set)

©1998, 1999, 2000 Uitgeverij Waanders b.v., Zwolle
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op welke andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Betekenis van de gebruikte afkortingen:

- KLGOOG : Verzamelingen van het Koninklijk Limburgs
Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, Tongeren
MKL : Museum Kempenland Lommel
NJH : Nationaal Jenever Museum, Hasselt
Pc : Particuliere collectie
SEE : Stichting Erfgoed, Eindhoven
SMSW : Stedelijk Museum Stellingwerff-Waerdenhof, Hasselt
-

© 1999 Uitgeverij Waanders b.v., Zwolle
Druk: Waanders Drukkers, Zwolle
ISBN 90 400 1121 4

Hierboven: Niet alleen het carnaval maar ook Vlaamse kermissen waren gelegenheden om zich fantasievol te verkleeden. In 1901 organiseerde de liberale muziekvereniging Casino van Tongeren in de tuinen rond haar lokalen een eerste Vlaamse kermis. Wandelend door de Rue du Caire kwam men in de exotische wereld van het oude Egypte. De rijke kostuums konden later nog dienen voor de talrijke toneelvoorstellingen van de Société Dramatique van het Casino. (KLGOG)

Rechtsboven: In de tuinen rond de koolmijnen vierde men ook duchtig carnaval. Prins Louis Hacken van Eisden torende hoog in een reuzengrote mijnlamp tijdens de stoet van 1954. Het publiek verdrong zich om de prinsenwagen, die werd geëscorteerd door de Rijkswacht. De prins groeide immers het meeste snoep. Het muziekgezelschap zat op de wagen zelf. (SEE)

Rechts: De bekendste reus van Limburg, de Hasseltse Langeman, alias Don Christophe, gezien door de ogen van Paul Hermans. Reuzen figuren ook buiten het carnavalsteest in de stedelijke feestkalender. (PC)

onderwerpen die de groepen uitbeeldden, verwezen al vaak naar de grote politiek, wellicht behield men zo ook de lokale vrede. In Maaseik dansten 'Turkse Zouaven', in Bree wiebelde in 1900 een groep in een 'Congoleesch dorp'. Ten tijde van de Boerenoorlog rond 1900 hekelden men in dolkomische schijngevechten de Engelse agressie tegen de volksverwante Boeren.

De moderne, verkozen prins deed eerst na de Tweede Wereldoorlog zijn intrede. In heel de provincie duiken carnavalsverenigingen op met namen die voor zich spreken: de 'pintevégers' van Beringen, de 'pappujefe' van Bocholt of de 'waggelère' van 's-Gravenvoeren. Tientallen titels vol zelfspot sieren de

affiches van de vastenavond. Die verenigingen kiezen dan een prins. Samen met zijn Raad van Elf vormt hij de schertsregering die tijdens het carnaval de scepter mag zwaaien. Dit eerbiedwaardig narrengezelschap sluit ook de jaarlijkse stoet af. Zij troonden vaak in een... narrenschip.

Kermis, het grote feest

In de kranten stonden tot aan de Eerste Wereldoorlog de ganze zomer korte berichten waarin correspondenten uit alle hoeken van de provincie, meestal onderwijzers, opgelucht schreven dat de kermis 'in beste orde verlopen' was. Iedereen had

De Belgische Reus Jozef, 20 jaar, 2m38.
Le Géant Belge, Joseph, 20 ans, 2m38.

zich 'deftig gedragen zonder de minste wanordelijkheden'. Tussen de regels kan men de fierheid van de auteurs aflezen dat ze in een beschaafde en fatsoenlijke gemeenschap woonden. Even vaak moest men echter met onverhuld misprijzen melding maken van zware 'kloppartijen tusschen belhamels'.

Kermis was het belangrijkste feest van een dorp. De feestdag van de parochiepatroon of de kerkwijding, de zogenoemde kerkmis, was sinds de Middeleeuwen aanleiding om in dorpen en steden een nerveuze feestkoorts op te wekken. De processie trok uit en de schutters en fanfares deden hun ronde. Moeders kleedden de kinderen in hun beste kleren, ze poetsten het huis en hakten de dikste vlaaien. Zeker als er familieleden uit een ander dorp kwamen, moest alles

er piekfijn uitzien. Het was smullen en drinken, drie tot zelfs vijf dagen lang. Om te bekomen van de feestroes vierde men zelfs nog een nakermis.

Baanvolk en broodprofeten

Kermissen waren in de steden vaak gekoppeld aan een jaarmarkt. Ook in de dorpen was de grens tussen vertier en handel vaag. In Hoeselet stond het in 1900 vol 'winkels en kramen, barakken, schokken en carrouzels'. Daarnaast bevolkten waarzeggers, kaartenleggers en andere broodprofeten de foot. Men kon genieten van marionettenspelers, 'hercuuls', koorddansers, orgeldraaiers, harmonica- en vioolspelers en saucis- en sigarenverkopers. Op de mooie kiosks speelde men kluchtige liederen en luimige voordrachten. Kortom, de kermis bracht een heel bont gezelschap bijeen.

In vele dorpen deed in de 19de eeuw de 'zwik' zijn intrede. In deze ambulante danstenten zochten de dansliefhebbers vertier. Op de affiches raadden de inrichters de mannen aan 'de billen flink in te vetten voor een stevige flikkert'. Polka's, mazurka's en boerenwalsen weerklonken tot diep in de nacht.

Linksboven: Menselijke afwijkingen kwam men op kermissen veel tegen. Zo ook de Reus van België, ene Jozef Leenders van Stokkem. Hij was liefst 2,38 meter groot. Op de Cité-kermis van Eidsden in 1929 liet hij zich bewonderen in het café van Pieter Breuls in de Populierenstraat. (SEE)

Hierboven: Een 'instituut' van het Limburgse kermisleven: Albert Meirisonne poseert in 1935 trots voor zijn materiaalwagen annex frituur met massieve rubberwielen. De 'frietkraam' moest bij elke kermis volledig opgebouwd worden. (SEE)

Links: Tijdens de dorpskermis van 1913 poseren de inwoners van Vucht opgewekt voor de fotograaf. Iedereen is op zijn 'kermisbest': de kinderen dragen schoenen in plaats van klompen, de vaders zitten mooi in het pak met das en hoed en de moeders beschermen hun beste kleed met een voorschot. Velen kwamen speciaal voor de fotograaf van de feestdis. Veel attracties stonden er niet. Voor de winkel van bakkerij-café N. Gorissen stond een snoepkraam en voor de rest maakte met maar zelf plezier. (SEE)

Hierboven: Op een stadskermis stonden altijd grote en meer exotische attracties. In 1928 kon men zich tijdens de foor op de Grote Markt van St. Truiden onder meer vergaperen aan een Fantasia Palace. Links stond een Confiserie. Iedereen liep er op deze zonnige dag modieus bij. (SEE)

Rechtsboven: De familie Vanbeek voor haar 'Friture' in 1913. De frituur was nog een pure kraam zonder veel versieringen. De dochter toont duidelijk dat zij de aardappelen schilt en snijdt. Fritten maken was in die tijd nog zwaar labeur. Het vet hing in ketels boven een open vuur en zo kwam het al eens vaker voor dat een kraam afbrandde. (SEE)

Rechts: Trots toont Hierman Ernest, in het midden, zijn wondermooie draaimolen op de kermis van Eisden in 1906. In het midden van de molen stond een heus Gasparino-orgel. De kroonlijsten zijn fantasilandochappen uit verre landen en verslagen tijden. De koetsen en springende paarden maakten de illusie compleet. (SEE)

De foorkramers en artiesten kwamen van heinde en ver. In het zuiden van de provincie kende in de 19de eeuw iedereen Thais Krewit van Rosmeer. Deze blikslager speelde op de kermissen degensliker en wilde man. Hij verscheurde ongeville konijnen, likte aan gloeiend ijzer en spuwde wolven van vuur. Muzikanten kwamen vaak uit Pruisen of uit Nederlands-Limburg, zoals de doodbrave Jan Olieslagers, alias 'Flutz madame'. Deze zwerver speelde harmonica en mompelde een onverstaanbaar Duits liedje. Na 1900 doken in de steden de eerste op stoom aangedreven attracties op. De kermis werd dé plaats waar men zich aan de moderne nieuwigheden kon vergaperen. Lunaparken, botsauto's en schietkramen overheersten stilaan de klassieke speelmannen. Op de kermis maakte het publiek ook kennis met culinaire nieuwigheden zoals suikerspinnen, olieballen en friten. In 1895 stond op de foer van Borgloon al een 'friture' in brand. Het zuiden van de provincie maakte, onder invloed van Luik, het eerste kennis met dit volkse eten.

Papeten en mastklimmen

Een plattelandskermis bood voor iedereen wat. De herbergiers organiseerden speciale kegelwedstrijden, kermistombola's en een gevarieerd aanbod van volksspelen. Tijdens de grote kermis van Mechelen-aan-de-Maas van 1898 kon men door gans het dorp deelnemen aan schoentje rapen, tweegevechten met varkensblazen, zaklopen, varkensjachten, mastklimmen, papeten, sirooplekken, haringsnappen, hardlopen, haankappen, ringsteken op ossen, 'steepie chase' met hondskarren en 'den man de vrouw varen'. Het programma van de Stokkemer kermis van 1883 voorzag nog in een oude wijvendans en 'kwakkerten (kidders) varen in een kruiwagen', kortom het repertoire van volksspelen was schier eindeloos. In sommige dorpen koos men tijdens de kermis ook de Heer van de jonkmansgezelschappen en sloot men het festijn met een nachtelijke fakkeltocht af. Een ander 'spel', waar de goeie neente veel minder enthousiast over deed, was het vechten. Met dit fenomeen moet men echter voorzichtig omgaan.

Kermissen waren namelijk ook grote koppelfeesten. De huwbare meisjes toonden zich op hun mooist en de jongens moesten uiteraard imponeren. Eén van de weinige manieren om dit te doen was via de lichaamstaal. In een traditionele boerensamenleving, en Limburg was dit nog tot 1900, stond fysieke kracht hoog aangeschreven. Met een romantische en fijnbesnaarde liefdesverklaring sloeg men in die cultuur van hard werken maar een mal figuur. Alleen met het vertoon van kracht, liefst in een rechtstreekse confrontatie tussen de concurrenten, kon men indruk maken. Vechten was dus niet alleen ordinair geweld, maar ook een soort ritueel spel. Buiilen en littekens golden als eretekens van mannelijkheid. De spanning op de kermis steeg ten top als de jonkmannen uit een buurdorp ten tonele verschenen. Het gemoeidelijke onthaal dat de zingende jongens van Dilsen en Stokkem in 1881 op de kermis van Grevenbicht te beurt viel, was een hoge uitzondering. Meestal was de toon grimmiger. De bezoekers kwamen immers de lokale huwelijksmarkt verstoren. Als die van Hasselt in Zonhoven verschenen was het prijs, zo ook voor de ontmoetingen tussen die van Vucht en Eisden en die van Over- en Neerpelt. Elk dorp had zijn erfvijanden.

Duizenden herbergen

Herbergen zijn van alle tijden. In de 19de eeuw brak niettemin een bloeiperiode aan. De landbouwcrisis tussen 1873 en 1890 noopte veel inwoners tot het zoeken van extra inkomsten. Het houden van een cafe leek een interessant en rendabel alternatief. Zo kon men in duizenden herbergen terecht voor een stevige pint of borrel. Op dertig inwoners telde men in Limburg één herberg. En allemaal wilden ze uiteraard klanten lokken.

Vermaak stond bijna synoniem voor cafebezoek. De matigheidsbonden die omstreeks de eeuwwisseling in vele dorpen gesticht werden, vochten vruchteloos tegen dit sterke gevoel. Bij de berichtgeving van hun feesten lag de boodschap dat men ook zonder drank

plezier kon hebben er altijd iets te dik op. De meerderheid bleef vermaak zoeken in de dorpscafes. Zeer populair was het kaartspel. Overal zaten mannen te 'wiezen', hopen op deultieme overwinning: een solostim of 'open misère'. In de zomermaanden kon men kegelen. Elke herberg lokte met 'waardevolle prijzen' zoals een ploegijzer of dikke hesp. Rond Maaseik hielden vele cafes een beugelbaan open. Met behulp van een houten spade moesten de spelers proberen dikke hollen door een ring te rollen. Even geliefd was het 'stopke gooien' of 'kramschielen'. Het was de kunst om de muntjes of boefijzers zo dicht mogelijk bij een pin of stop te smijten. Inzet was stevast een pint of een paar centen.

Knuppelen, kappen en vechten

Volgens het oude volksgeloof bezaten dieren geen ziel. Het waren dingen die dus ook geen pijn voelden. In dit gedachtengoed waren wrede dieren spelen een normaal verschijnsel. Ganzen, eenden en hanen waren de populairste slachtoffers. Men stak ze met het hoofd door de bodem van een mand en hing alles ondersteboven aan een paal. De kunst bestond erin ze te onthoofden, al dan niet geblinddoekt en op een paard of fiets gezeten. Per streek kende men variaties. Rond Neerpelt trok men met de blote hand het hoofd

Linksboven: Een populaire attractie op oude schietkramen was het fotoschielen. Met een raak schot kreeg men zijn spiegelbeeld in volle actie. Zeker voor jongens had de pose met een geweer iets mannelijks. In dit geval schiet Hendrik Klee, zelf een voordrager, raak terwijl zijn vriend Charal Ropers aandachtig toekijkt. (SEE)

Geheel boven: Marie en Jozef Vanassen uit Tongeren in een innige omhelzing voor hun schietkraam in 1947. (SEE)

Hierboven: De Lommelse kermis in augustus 1943 werd geanimeerd door een zwembadwedstrijd in het Kempens Kanaal. (MKL)

Boven: Het interieur van hotel Cambrinus in de Kerkstraat in Lommel omstreeks 1920. Centraal staat het kolenskacheltje. Het rijk versierde bar-meubel, de statige wandkasten en de gietijzeren tafeltjes met marmeren bladen, maken duidelijk dat dit etablissement geen gewoon volkscafé was. Hier dronken de betere burgers hun glaasje. Aan de bar hangen kon ook al niet want er stonden geen krullen. (MKL)

Rechts: in een tijd waarin verlichte burgers matigheidsbonden oprichtten en priesters vanaf de kansel hevig tegen het drankmisbruik priekten, was deze pose ronduit gedurfd. Het Heusdens gezelschap van 'Vereenigde Drinkbroeders' rond de grijsgebaarde Louis Claes, kwam er in 1900 openlijk voor uit dat het graag een bomel drink. Ook op het vlak van de haarmode lieten zij zich blijkbaar niet de les spellen want ze droegen met trots hun statige baarden in plaats van een decentere snor. Hun ledere schoeisel verraadt dat ze tot de betere burgers van de gemeente hoorden en die konden zich toch iets meer permitteren. (Vierz. Annie Huysmans)

van het dier. Rond Bilzen sloeg men met een sabel of met een knuppel. In het Maasland en het Zuiden gooide men met een ijzeren staaf. In Millen pakte men het in de winter van 1900 groots aan. Fier meldde een omstaander dat in minder dan vier uur tijd zes ganzen, twee schapen en twee 'raders kalkoenen' afgeworpen werden. Tevens sneuvelden vijf tonnen bier.

Veel plezier beleefde men ook met diereengevechten. De baas van café Het Vosken te Hoeselt kondigde in 1899 trots aan dat hij een groot dassengevecht ingericht had. Dit soort attracties waren populair in Haspengouw. Een das hing met één poot aan een paal vastgebonden. Vervolgens joeg men opgehitste honden in de cirkel en kon het gevecht beginnen. Als de das uitgeput was, dompelde men hem in ijskoud water. Opgepept kon het dier dan aan de volgende serie beginnen. Onder druk van de burgerij en de clerus verdwenen tusschen de twee wereldoorlogen de meeste

Schandaal van Eysden Sint-Barbara

Deze titel sierde de frontpagina van het eerste nummer van Het Belang van Limburg toen dit op 1 januari 1933 als dagblad verscheen. Het was een scherpe aanklacht tegen de rosse buurt de Kruinderweg te Eysden Tuitwijk. Daar haatten louches figuren tientallen duistere 'kotten' uit.

Limburg mocht dan als katholiek en braaf te boek staan, in de provincie lagen onevenredig veel bordelen. Het gewest telde namelijk ook onevenredig veel jonkmannen. Het Kamp van Beverlo is het oudste en meest bekende voorbeeld. Het kamp stond in de 19de eeuw nog in de stellingen toen de eerste 'dienstverlenende etablissementen' reeds hun tenten opsloegen. Grote uitbreiding kwam er in de 20ste eeuw. De nieuwe koolputten trokken enorm veel arbeiders. De mijnpatronen wroeven namelijk het liefst jonge ongehuwde mannen aan. Zij zouden harder werken én men kon ze goedkoop huisvesten in kantines of logementshuizen. Het bleven niettemin mannen en zo groeiden de beruchte rosse bourten in de directe nabijheid van de tuinvijken. Dit versterkte de beeldvorming bij de autochtonen als zouden die cités moderne Sodoms en Gomorra's zijn. Daarnaast had de Nederlandse regering in 1911 nog een landelijk boddeelverbod uitgevaardigd. Dit opende meteen perspectieven in de grensregio's.

dierenspielen. Eén spel trotseerde niettemin alle wetten en tijden: het hanenvechten. Parmantige hanen met imposante sporen en soms opgepept met schietpoeder vochten in duistere gelagkamers op leven en dood. De 'Napoleon van Hoelbeek' was zo'n legendarische vechtjas. Hij sneuvelde echter in maart 1895 in een achtertuin te Eigenbilzen.

grisgouwe Krulbe kan, uit de ketel opgehaald. De nog te betulen punten werden met krijt op de balk geschreven, vandaar de uitdrukking 'in het krijt staan'. Alle verenigingen kwamen bijeen in de herberg. Omstreeks 1930 kostte een pint vijfzig centiem. De Tongerlose caféhouders gunden elkaar best het licht in de ogen. Drees Thaens uit de Dorpsstraat nam een nutstakje uit de lade van de rapkast en trok ermee naar zijn collega en buurman Thien van Leen van Nollak (Jeunen). Op zijn heert toog deze ermee naar Henr Stoffels op het Dorpsplein. Zo toonde men zijn collegialiteit, zonder dat het iets moest kosten.

Kermis, afgeleid van kerkmis, vertoonde oorspronkelijk een geestelijk karakter. Het was de jaarlijkse herdenking van de kerkwijding. Na de

processie trok de fanfare door de straten. Hierna was de kermis geopend. Terwijl de kinderen zich vermaakten op de draaimolentjes, de paardemolens en de schommel, dronk het manvolk grote potten bier in de herberg. In menig café speelde een orkestje en werd er gedanst. Voor de prijs van een pint bier kon men een dansje wagen op de spiegelgladde vloer van de danstent. Bekende danspoezen waren 'De Mees' uit As, 'Verassen' en visueel 'De Meyleman' uit Westerlo. Tijdens de kermisdagen werden voetbal- en wielervedstrijden georganiseerd. Toch waren het vooral behendigheids spelen zoals minklimmen, zaklopen, flessen vallen, ringreken te paard of per fiets, ganspouwen, kikvorskruien en eerslaan die de grote massa lokten.

Met de kromme arm

Kinderrijdom werd beschouwd als een zegen. Vrouwen die onvruchtbaar waren, leden daar onder. Voortplanting werd met een sfeer van

Linksboven: Hotel Terminus, in de Stationsstraat in Leopoldbrug, werd uitgehaald door E. Pelliam—Vansteenkiste. Het hotel stond bij de Karpenscaer echter beter bekend als 'bij Rikus van de grunhak', want naast hotel was Terminus ook de uitvalsbasis van een auto-taxibedrijf, wat meteen een verklaring kan zijn voor deze bijnaam. (Verz. René Peijts)

Hierboven: 'Binnenzicht met boer en boerin', een schilderij van Charles Willens. Willens' grootste inspiratiebron was de Kempen. (Genootschap Charles Willens)

Link: Tijdens de zomersaanden reed de spreekkar, begeleid door het geluid van schelle toetsen of bellet, door de straten van het dorp om ijst te verkopen. Op deze foto staat een prachboxemplaar afgebeeld van Diklus Viesghels uit Leopoldbrug. Diklus verkocht reeds in vanaf 1925. Later zette zijn zoon Benny, haar gezeten op het paard, de zaak verder. (Verz. René Peijts)

Hierboven: Op 19 september 1910 werd Hechtel een vierling: geboren bij het echtpaar Ferdinand Aerts en Catharina Cruys. (Verz. François Bommier)

Hieronder: Om een geboortevalling te bekomen, een vrouw reeds meer zeventien eeuwen terecht het Costercanzenzinnige klooster 'Mariendal' van Kolen te Kermel-Bangl. Ze neemt vol vertrouwen plaats in de knoeststoel. Sint Lutgard om zich te laten overlezen. De st van Sint Lutgard date de 12de eeuw en is he oudste bewaard geblee zitmeubel in België. (F

Rechtsboven: Deze foto laat zien welke levensfaen een man, doormaakt van kind te oudorling. (MKG)

Hierboven: Tot aan de Eerste Wereldoorlog telde Lanaken een vijftal brouwerijen. De oorspronkelijke bierbrouwerij van de familie de Merode, gelegen binnen het domein van Pietersheim, werd vanaf het begin van de 19de eeuw geëxploiteerd door de familie de Caritat de Penzels. Met een speciaal daartoe uitgeruste bierkar, getrokken door twee stevige 'Brabanders', bevoorraadden vader en zoon Viaucquer uit de Waterstraat vele particulieren. (Vez. Jean Maenen)

Rechtsboven: Op de tweesprong van Molskeizer en Gaistraat in Lummel ligt café 'De Kroon'. Het werd destijds uitgebaat door de familie Van Engeland-Lavreysen, later door Julia ('van Bellen') en Jef Van Engeland. Het is nog steeds een echt dorpscafé. (Vez. Antonie Broels)

Rechtsmidden: Vanaf haar ontstaan na de Eerste Wereldoorlog had de markt in de Stationsstraat, nabij de mijn van Zolder, plaats op de dagen dat de 'keuten' (quinzaines) werd uitbetaald. (Vez. François Bernier)

landbouwer of herbergier.

De dorpsbewoners liepen bij elkaar binnen langs de achterdeur. Zij spraken elkaar aan met de voornaam of een bijnaam. Tijdens de zomeravonden zaten de burens gezellig keuvelend langs de grachtkant, of op een stoel op de stoep. Op de achtergrond hoorde men het eentonig gekwaak van de kikkers in de sloot of het geflaf van een hond.

Uchteren

Juliaan Melchior beschrijft het verschijnsel 'Uchteren' in zijn boek over de bokkenrijders: 'Uchteren is de lange winteravonden in gezellig samenzijn, zonder eten of drinken, met geburen om de beurt in het een of ander groot boerenhuis tot aan den ochtend of morgenstond doorbrengen; de handen stonden niet stil, de tong nog veel minder: de mans schilden kennip, de vrouwen deden het meegebrachte spinnewiel ronken of verrichten naai- en breiwerk; men had huidop een "tientje" van den rozenkrans, vertelde en zong er beurtelings. In de Limburgsche Maasvallei hiet men die buurtvergaderingen ook wel

"plenkien gaan". Na de bijeenkomst hief men soms buiten, in koor, een lang gerekt gejuich aan, dat dan veelal door eene groep van een naburig gehucht beantwoord werd, zooals het nachtelijk hanengekraai, dat hiet men "joechen". Zooals veel andere dorpsgebruiken is het uchteren in verval geraakt en ontaard.'

Uchteren hoorde bij de herfst en de winter. Na de dagraak en het bidden van het rozenhoedje ging men bij elkaar op bezoek. Het was lekker warm en gezellig, samen rond de Leuvense stoof. De laatste nieuwtjes werden uitgewisseld. Er werden liedjes gezongen en verhalen verteld over beksen, weerwolven en bokkenrijders. Ook gezelschapspulletjes hoorden erbij.

Herbergen en kermissen

Ontspanningsmogelijkheden waren beperkt. Na de zondagsmis ontmoette men elkaar in één van de vele herbergen. Drankgelegenheden speelden in het volksleven een belangrijke rol. Zij hadden een sociale functie. Het bier werd met de bierkraak, meestal een

Hierboven: Neerpelt-kermis omstreeks 1900. Net zoals dat nu nog het geval is, was het vroeger ook tweemaal per jaar kermis. Onder het wakend oog van de geestelijkheid genoot jong en oud van verschillende attracties. (Heemkring De Schans, Neerpelt)

Rechtsboven: Een processie ter hoogte van de kerk van Zichen-Zussen-Bolder (Riemst). Zichen-Zussen-Bolder ligt in het hartje van de mergelstreek. Bijgevolg is de dorpskerk, met uitzondering van de drie bovenste torengeleringen, volledig opgetrokken uit mergelblokken. (Verz. Pierre Palmen)

Rechts: Prentkaart van Neerpelt-Dorp met rechts de kerk, het postkantoor en het gemeentehuis. De kerk dateert uit het begin

aangekondigd. Een taalbewuste kaartjesknipper meende zijn overste te moeten corrigeren. Aan de halte 'Bascule' te Waterschei riep hij: 'Waterschei Weegschaal!' Naarmate het dorp groeide, kwam er meer arbeidsgelegenheid voor ambachtlieden die het werk van de boeren verlichtten. Er waren schouwegevers, pottenbakkers, touwslagers, mandenmakers, garelmakers en wevers.

De band tussen stad en dorp was de wekelijkse markt. De buitenmensen gingen er zich bevoorraden. Naar steden als Luik, Antwerpen of Brussel werd slechts bij hoge uitzondering gereisd. Het isolement in de meest afgelegen dorpen en gehuchten werd verbroken door vaste bezoekers zoals rondreizende kooplied en bedelaars. Sommigen kwamen slechts één- of tweemaal per jaar op bezoek. Zij brachten nieuws mee uit de nabije en verre omgeving. Meestal bleven zij op steeds dezelfde plaats overnachten in de schuur. Iedere streek had haar vaste bezoekers. Veel van de eigenaardige figuren die langs de deuren kwamen in een aantal Maaslandse en Kempense gemeenten kwamen uit Maaseik. Blijkbaar was de stad van oudsher de aangewezen plek waar

bedelaars en allen konden verschuilen

Zjangke de

In de eerste helft v een vertrouwde fig heette. Zij droeg e uiteenlopende koo naalden en garen, solferstekjes, vliege fungeerde ook als r bezit van dag- en w sprekend was. Na g